

COLUMN

De organisatie van tegenspraak en review in de opsporing en vervolging

De Schiedamse parkmoord heeft de gemoederen stevig in beroering gebracht. Inmiddels is in opdracht van de minister van justitie – en in vervolg op het onderzoek Posthumus – een rapport verschenen van het Openbaar Ministerie, de Politie en NFI met aanbevelingen: Programma Versterking Opsporing en Vervolging. In dit rapport wordt een uitwerking gegeven aan de opdracht om de waarheidsvinding door politie en Openbaar Ministerie in strafzaken te optimaliseren. Eén van de aspecten die – eveneens in navolging van de rapportage Posthumus – in die voorstellen een opvallende plaats inneemt, is de organisatie van tegenspraak. Er wordt zelfs een volledig hoofdstuk gewijd aan tegenspraak en review. Bij deze begrippen, zo stelt het programma, duidt men op aanvullende voorzieningen die deel uitmaken van een onderliggend systeem dat zorgt voor borging van reflectie in de organisatie. Kern van de boodschap is dat reflectie moet worden georganiseerd en om reflectie te kunnen borgen moet volgens het programma betekenis worden toegekend aan leiderschap en cultuur.

Het programma gaat uit van aanwezigheid van horizontale en verticale reflectie binnen de organisatie. Tegenspraak wordt beschouwd als een aanvullende voorziening daarop: het intern georganiseerd doorlopend toetsen van beslissingen op een gestructureerde wijze door niet bij het onderzoek betrokken medewerkers. Tegenspraak in de bedoelde vorm zal worden beperkt tot een kleine categorie van zaken met een bijzonder afbreukrisico. De inzet van review of herbeoordeling is eveneens gezien als een aanvullende voorziening. De toets wordt dan evenwel gerealiseerd met behulp van een

aanvulling met externe referenten.

Men kan natuurlijk geen bezwaar maken tegen pogingen om de kwaliteit van het werk te garanderen met behulp van voorzieningen binnen de eigen organisatie zoals verbetering van de gezagslijnen, teamwork, helderheid over taken en bevoegdheden, aansturing etc.

Toch roept de aanpak vragen op. Allereerst is er het risico van overregulering van de eigen relaties en gezagsverhoudingen. Dergelijke voorstellen brengen immers onvermijdelijk hun eigen hiërarchie en bureaucratie met zich mee. Maar dat is niet mijn grootste zorg. Veel zorgelijker vind ik dat in het voorgestelde programma de reflectie met externe 'spelers' ontbreekt. Ik mis besef van het feit dat politie en Openbaar Ministerie hun werkzaamheden niet verrichten in een strafvorderlijk vacuüm, het besef dat ze deel uitmaken van een groter team van spelers: de spelers in het strafvorderlijk veld. In de voorstellen lijkt nauwelijks of geen rol te spelen dat politie en Openbaar Ministerie deel uitmaken van dat groter verband van het strafvorderlijk veld. Er wordt niet gesproken over de verhoogde aandacht voor een oriëntatie op het werk van de rechter, niet over de rol die een rechter-commissaris ten behoeve van de reflectie en de borging van kwaliteit kan spelen, niet over de imput die verdachte en verdediging kunnen geven en daadwerkelijk geven ten behoeve van kwalitatief hoogwaardige waarheidsvinding, opsporing en vervolging. Ook de kritische rol die getuigen (ook à decharge) en slachtoffers kunnen spelen in het licht van de waarheidsvinding, krijgt geen bijzondere aandacht.

De spelers hebben tezamen en in onderlinge 'strijd' hun rollen te vervullen in het licht van hun eigen taak. Die taak is voor de publieke organen in ons strafvorderlijk stelsel afgestemd op een gemeenschappelijk doel, een algemeen belang. Hun bevoegdheden zijn ook afgestemd en ten opzichte van elkaar gewogen en de uitoefening daarvan moet voldoen aan de eisen van rechtsstatelijkheid. Zowel de taak als de bevoegdheden dragen bij aan een stelsel van

‘checks en balances’. Doen de publieke organen dat in de lijn van de hun opgedragen taak, dan zal, ondanks het feit dat ons strafproces tot op zekere hoogte inquisitoir van aard is, ook de imput van verdachte en verdediging behoorlijk tot zijn recht kunnen komen en daarmee op eigen wijze bijdragen aan de kwaliteit van de waarheidsvinding. Het in de dagelijkse praktijk serieus nemen van de eigen rol binnen ons stelsel van strafvordering en de daarin besloten afwegingen en fundamenteën impliceert reflectie en zou tegenspraak al tot op behoorlijke hoogte kunnen borgen.

C.P.M. Cleiren